

BRUNO helly

Ο αθόρυβος και ακούραστος Γάλλος ιστορικός και αρχαιολόγος της Θεσσαλικής γης

«Η ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑ»

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ

Ο Μπρούνο Ελλύ (Bruno Helly), διευθυντής ερευνών στο CNRS, γεννήθηκε στις 18 Οκτωβρίου 1937, στην πόλη Γκρενόμπλ της ΝΔ Γαλλίας. Δίδαξε λατινικά και αρχαία ελληνικά σε Λύκειο της Λυόν, από το 1961 έως το 1966. Συγχρόνως σπούδασε επιγραφική και ελληνική νομισματική στο Κολέζ ντε Φράνς και στο Πανεπιστήμιο της Λυόν, υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Ζαν Πουγιού (Jean Pouilloux). Το 1997 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της φιλολογίας. Από το 1966 είναι αποσπασμένος στο Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS) και συνεργάτης του καθηγητή Πουγιού. Το 1967 και το 1974 συμμετέχει σε δύο ανασκαφές στη Σαλαμίνα της Κύπρου ως μέλος της Γαλλικής Αρχαιολογικής Αποστολής. Το 1979 διορίστηκε διευθυντής Ερευνών του CNRS και υποδιευθυντής του Αρχαιολογικού Κέντρου Ερευνών μέχρι το 1981, οπότε ορίστηκε διευθυντής με θητεία τεσσάρων ετών, η οποία ανανεώθηκε το 1985. Από το 1988 έως το 1992 διετέλεσε διευθυντής του UPR 310 στο CNRS στον Οίκο της Ανατολικής Μεσογείου (Maison de l' Orient Méditerranéen).

ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑ: ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Από το 1960 πραγματοποιεί έρευνες στη Θεσσαλία που αφορούν τη γεωγραφία, την ιστορία, τις επιγραφές και τα νομίσματα της αρχαίας Θεσσαλίας, δημοσιεύοντας πάνω από εκατό άρθρα και μελέτες σε επιστημονικά περιοδικά της Γαλλίας και άλλων χωρών. Έχει διοργανώσει πολλές τακτικές αποστολές στη Θεσσαλία, σε συνεργασία με τις Εφορίες Αρχαιοτήτων του Βόλου και της Λάρισας.

Από το 1970, μαζί με δύο Γερμανούς συνεργάτες του Πανεπιστημίου του Μπόκνυμ, ασχολήθηκε με ένα πρόγραμμα ερευνητικό, αφιερωμένο στις επιτύμβιες στήλες της Θεσσαλίας. Ως ειδικός της αρχαίας Θεσσαλικής διαλέκτου, συνεργάζεται στον τομέα αυτό με τον καθηγητή Χοσέ-Λουί Γκαρσία Ραμόν, ειδικό της συγκριτικής γραμματικής των Ινδο-ευρωπαϊκών γλωσσών στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας (Γερμανίας) με σκοπό να επεξεργασθούν μαζί μια γραμματική της αρχαίας Θεσσαλικής διαλέκτου.

Από το 1977 προσφέρει τις υπηρεσίες του σε ομάδα Γάλλων και ξένων ειδικών στις έρευνες για την Αρχαία Θεσσαλία όσον αφορά την ιστορική γεωγραφία, την επιγραφική και την ιστορία. Από το 1979 διευθύνει μία ομάδα με αντικείμενο τη ζωή στις αρχαίες πόλεις της Θεσσαλίας, σε συνεργασία με μία ομάδα Γερμανών επιστημόνων.

ΜΕΛΕΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΕΙΣΜΟΤΗΤΗΤΑΣ: ΕΝΑ ΠΕΙΡΑΜΑ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Η Θεσσαλία είναι γνωστό ότι αποτελεί σεισμογόνο ελληνική περιοχή. Η μελέτη της αρχαίας Θεσσαλίας οδήγησε τον Bruno Helly από τις αρχές ήδη της δεκαετίας του 1980 να προβεί σε έρευνες, βάσει των ιστορικών αρχαιολογικών πηγών, που αναφέρονται σε σεισμούς. Το 1987 με τη βοήθεια ενός Ευρωπαϊκού προγράμματος ασχολήθηκε με την έρευνα που αφορά την «Προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε σεισμογόνες περιοχές». Το 1997 ίδρυσε την ομάδα μελετών «Αρχαιολογία, Παθολογία, Σεισμολογία». Εδώ και δέκα χρόνια σε συνεργασία με τον καθηγητή Ρικάρντο Καπούτο (Πανεπιστήμιο Μπασιλικάτα, Ποτέντζα - Ιταλία), ασχολείται με την ιστορική σεισμικότητα της Θεσσαλίας. Προσπαθεί μαζί του να πραγματοποιήσει το Πρώτο Ευρωπαϊκό Μουσείο Παλαιοσεισμολογίας και Αρχαιοσεισμολογίας στον Τύρναβο. Από τον μεγάλο αριθμό των δημοσιευμάτων του, αναφέρουμε τα σημαντικότερα:

- 1973. «Γόννοι- Α΄ τόμος. Η πόλη και η Ιστορία της (185 σελ.) Β΄ τόμος. «Οι επιγραφές» (290 σελ.), Α.Μ. Hakkert, Άμστερνταμ.
- 1974. «Έρευνες σχετικές με τη Θεσσαλία».
- 1980. «Ανασκαφές στη Σαλαμίνα» (Κύπρου).
- 1983. «Σεισμοί, Ιστορία και Αρχαιολογία».
- 1995. «Το Θεσσαλικό κράτος, Άλειςος ο Πυρρός, οι τετράδες και οι ταγοί»- Λυόν (384 σελ.)

Προσδιορίζει την κατάσταση της Θεσσαλίας στο δεύτερο μισό του δού π.Χ. αι. και τις συνέπειες για την ιστορία των Θεσσαλών μέχρι την εποχή του Μέγα Αλεξάνδρου.

Έχει κάνει περισσότερες από εκατό δημοσιεύσεις σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Πολλά από τα δημοσιεύματά του, μεταφρασμένα από τον υπογράφοτα και από άλλους, έχουν δημοσιευθεί στο «Θεσσαλικό Ημερολόγιο».

Ο φίλος μας, κύριος Μπρούνο Ελλύ, συγκαταλέγεται μεταξύ των 5-6 ανθρώπων, παγκοσμίως, οι οποίοι γνωρίζουν τόσα πολλά για την κλασική Θεσσαλία και τη διάλεκτό της. Είναι ο μόνος που πραγματοποιεί την έρευνά του επί τόπου, από το 1961. Η βιωματική εξιστόρηση του Μπρούνο Ελλύ πραγματοποιείται και δημοσιεύεται για πρώτη φορά. Ήταν πάρα πολύ περήφανος και χαρούμενος που μετά από 50 χρόνια, οι φίλοι του αλλά και οι αναγνώστες του «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ» θα γνωρίσουν, εκτός από το έργο του, και τις πρώτες προσωπικές του στιγμές στην άγνωστη, γι' αυτόν τότε, Θεσσαλία. Σας μεταφέρω τι μου διηγήθηκε.

«Ο δάσκαλός μου, ο κύριος Πουγιού (Pouilloux), ήταν καθηγητής της «Ελληνικής Λογοτεχνίας και Επιγραφικής». Σήμερα το συγκεκριμένο αντικείμενο αποτελεί τη μοναδική έδρα στο Πανεπιστήμιο της Λυόν με αυτόν τον τίτλο. Έτσι εκεί μπορούν και γίνονται ακόμα σπουδές για την ελληνική επιγραφική. Ο καθηγητής Πουγιού ήταν απόφοιτος της Εκδό Νορμάλ και

μέλος της Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών, από το 1948 έως το 1950. Εργάστηκε στους Δελφούς ως ειδικός των Δελφικών επιγραφών και της Θάσου. Τις επιγραφές των Δελφών, από τις ανασκαφές του, τις δημοσίευσε αργότερα. Εργάστηκε στην Αθήνα, όπου είχε έναν πολύ καλό φίλο, τον Νικόλαο Βερδελή, έφορο αρχαιοτήτων στο Βόλο, το 1952-53. Το 1954 έγινε ο μεγάλος σεισμός στην περιοχή. Τότε ο Βερδελής ζήτησε από την Ελληνική Κυβέρνηση να μεσολαβήσει στη Γαλλική, ώστε να σταλεί κάποιος ειδικός επιγραφολόγος για να βάλει κάποια τάξη στην συλλογή επιγραφών του Μουσείου του Βόλου. Έστειλαν τον κ. Πουγιού, ως τον πλέον κατάλληλο. Έμεινε ένα χρόνο εκεί, το 1955 και μετέγραψε όλες τις επιγραφές του Μουσείου του Βόλου διότι, αυτό το Μουσείο, ήταν το μοναδικό της Θεσσαλίας την εποχή εκείνη. Στη Λάρισα τότε υπήρχε μία μικρή συλλογή την οποία είχε φροντίσει να προστατέψει ο Σύλλογος Φίλων των Αρχαιοτήτων της Λάρισας. Για το Σύλλογο αυτό και τη συλλογή του είχαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε με τους κυρίους Αθανάσιο Τζαφάλια και Θεόδωρο Παλιούγκα, σε μια ανακοίνωσή του σε ένα συνέδριο, στο Βόλο, το 2010, σχετική με την - Ιστορία της Επιγραφικής Συλλογής της Λάρισας -. Υπογραμμίσουμε εκεί, κάτι που θα ενδιαφέρει σίγουρα τους Λαρισαίους, τους Βολιώτες και τους άλλους αναγνώστες, ότι, από τα μέσα του 19ου αι., δηλαδή από τη δημιουργία της «Γαλλικής

Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών», το 1846, υπήρχε ήδη μία στενή συνεργασία μεταξύ ενός Γάλλου επιγραφολόγου με τις τοπικές αρχές.

Στην αρχή υπήρξε ο Λεόν Εζέ (Léon Heuzey), κατόπιν ο Ανρί Κλόντ Γκορσέ (Henry Claude Jorcsix), εν συνέχεια εκείνοι οι οποίοι συνεργάστηκαν με τον τότε έφορο αρχαιοτήτων της Θεσσαλίας, τον Δημήτριο Φίλιο, αξιόλογο επιστήμονα, ο οποίος έκανε τις ανασκαφές στην Ελευσίνα. Εν συνέχεια ο Αρβανιτόπουλος με τον Μπεγκινιόν και άλλοι.

«Μετά το 1955, ακολούθησαν ο Πουγιού με τον Βερδελή, σήμερα εγώ με τον Αθαν. Τζαφάλια, με τους συναδέλφους από το Βόλο και την Καρδίτσα. Να μην ξεχάσω τους συνεργάτες μου Γάλλους, τους μαθητές μου, τους οποίους έπεισα να με συνοδεύουν εδώ και επανδρώσαμε τη Θεσσαλική Ομάδα της Maison de l' Orient Méditerranéen. Θέλω να τονίσω, διότι έτσι είναι, ότι, από το 1846, η συνεργασία Ελλήνων και Γάλλων αρχαιολόγων είναι στενή, με μόνο κίνητρο για εμάς, την αγάπη για την κλασική αρχαιολογία, για τη Θεσσαλία και την πρόοδο, όσον αφορά τις γραπτές πηγές αυτού του Ελληνικού χώρου. Είμαι πάρα πολύ υπερήφανος γι' αυτή τη μακραίωνη παράδοση συνεργασίας, διότι και εγώ αποτελώ έναν κρίκο της. Στάθηκα πολύ τυχερός. Μετά τις σπουδές μου συνάντησα τον καθηγητή Πουγιού, του εξέφρασα την επιθυμία μου να ασχοληθώ με την κλασική αρχαιολογία. Με ρώτησε αν γνωρίζω τη Θεσσαλία.

Του απάντησα - όχι -. Τότε, λέει, θα σε στείλω εκεί να μάθεις πού είναι και μου έδωσε ένα θέμα με τίτλο - Οι επιγραφές των Γόννων-. Την ίδια στιγμή έμεινα άναυδος, διαπιστώνοντας τη γενναιοδωρία αυτού του ανθρώπου. Μου πρόσφερε τις σημειώσεις του από τη συνολική εργασία του στο Βόλο... Αυτοί είναι οι πραγματικοί επιστήμονες που ξέρουν να προετοιμάζουν τα διδάσκα οχήματα. Αργότερα, επαναλάμβανε πάντα ότι -στις επιστήμες μας δεν έχουν τόσο σημασία τα αποτελέσματα όσο να υπάρχουν διδάσχοι, να συνεχίσουν τις προσπάθειες. Αν δεν υπήρχε εκείνος, εγώ, δε θα ήμουν σήμερα εδώ. Γενναιοδωρα με στίριξε και μου πρόσφερε τη δουλειά του. Ήρθα πολύ νέος στο Μουσείο του Βόλου, όταν έφορος ήταν ο εξαιρετικός επιστήμονας Δημ. Θεοκάρης, διότι εν τω μεταξύ ο Βερδελής είχε πεθάνει νεώτατος. Ο Πουγιού είχε συνεργαστεί σε δύο τουλάχιστον περιπτώσεις με τον Βερδελή, σε επιγραφές της Δημητριάδος. Το 1961, λοιπόν, έφθασα εδω στη Θεσσαλία, πτυχιούχος, διορισμένος σε ένα Λύκειο συνεργάτης του CNRS. Εδώ και 50 χρόνια μπορώ και έρχομαι σχεδόν κάθε χρόνο, ως ερευνητής, χάρη στην οικονομική βοήθεια που δίνει το CNRS στους ερευνητές, αλλά και στη στίριξη του δασκάλου μου Πουγιού, διότι οι πιστώσεις χορηγούνται στο όνομά του. Μέχρι το 1988 που πέθανε υπήρξε το «αφεντικό» μου. Είχαμε την αναγκαία οικονομική στίριξη για να συνεχίσουμε τις αποστολές στην Ελλάδα.

Στην αρχή ερχόμουν με ένα φίλο Γάλλο, ειδικό της Βοιωτίας. Δυστυχώς πέθανε πολύ νέος.

Στην Ελλάδα ήρθα το 1961, νιόπαντρος, με το αυτοκίνητό μου, συνοδευόμενος από τα πεθερικά μου. Η παρουσία τους υπήρξε πολυτιμότερη. Διασχίσαμε την τότε Γιουγκοσλαβία με μεγάλη δυσκολία. Οι δρόμοι χωρίς άσφαλτο, τα φορτηγά οχημάτων σύννεφα σκόνης. Μεγάλη χαρά ναιώσαμε όμως όταν μάθαμε ότι λίγο πριν από την άφιξη μας στην Ελλάδα, ένας καινούριος δρόμος διέσχιζε την κοιλάδα των Τεμπών.

Σκεφθείτε ότι, όταν ήρθε ο καθηγητής Πουγιού πήγε από τα Σέρβια και την Ελασσόνα για να φθάσει στη Λάρισα και στο Βόλο. Πήρε δηλαδή το δρόμο που έπαιρναν όλοι επί αιώνες. Αφού διασχίσαμε τα Τέμπη, το πρώτο βράδυ διανυκτερεύσαμε στις σκηνές που είχαμε μαζί μας και τις οποίες στήσαμε κοντά στο Μακρυχώρι. Την επομένη πήγαμε στο Βόλο να πάρουμε την άδεια από τον τότε έφορο Δημήτριο Θεοκάρη, αγαπητός φίλος μου, και μεγάλος επιστήμων. Τότε δεν γνωρίζομασταν. Πέριμενα μπροστά στο Μουσείο, διότι διάσταζε να δεχθεί ξένους. Φύγαμε από το Βόλο για τους Γόννους. Εκεί δεν υπήρχε γέφυρα να διασχίσουμε τον Πηνειό ποταμό!.. Ούτε δρόμος υπήρχε, ούτε γέφυρα, ούτε ρεύμα, ούτε νερό... Μείναμε, σε ένα μέρος που χρειαζόμαστε για κάτι, στον πρώτο όροφο του Φούρνου των Γόννων. Ξυπνούσαμε από την ευωδία του φρέσκου ψωμιού. Πλενόμασταν σε μία χάλκινη λεκάνη και το νερό ήταν σε μία

χάλκινη επίσης υδρία (στάμνα). Γενικά όμως η Ελλάδα βρισκόταν σ' ένα στάδιο προόδου και ανάπτυξης. Οφείλω εδώ να αποτίσω φόρο τιμής στη μνήμη των αποθανόντων φίλων μας στους Γόννους, οι οποίοι μας βοήθησαν τόσο πολύ! Ο τότε αρχαιοφύλακας, Γιάννης Γκουγκουλιάς, εξαιρετικός άνθρωπος, κηποκαλλιεργητής, μας ξενάγησε σε όλο το χώρο, μέχρι το βουνό. Επέστρεψα στους Γόννους τρεις φορές με τα δύο πρώτα μου παιδιά. Έχω πια έξι ως τέσσερα. Ο δεκάχρονος γιός μου, Κριστιάν (κριστιανός), δεν γνώριζε την ελληνική γλώσσα, αλλά πέρασε δέκα μέρες μόνος μαζί με τον αρχαιοφύλακα και την έμαθε. Τον συνοδεύε στις αγροτικές του εργασίες και η γυναικά του, με το ωραίο όνομα - Ναυσικά - τον φρόντιζε ιδιαίτερα.

Τα επόμενα χρόνια επέστρεψα στη Θεσσαλία για να γνωρίσω καλύτερα το χώρο. Τα μόνα στοιχεία που διέθετα ήταν αυτά είχε γράψει ο Αρβανιτόπουλος στα «Πρακτικά» της Αρχαιολογικής Εταιρείας των Αθηνών, το 1911-1912. Εργάστηκα 2-3 χρόνια στις επιγραφές του Μουσείου του Βόλου, μελετώντας πάνω από 300. Ο Αρβανιτόπουλος είχε αφήσει λίγες στη Λάρισα. Την 20η Απριλίου 1967, το βράδυ, ήμασταν στην Αθήνα, και την 21η στο ξενοδοχείο στη Θήβα παρακολουθούσαμε τα τανκς να κατεβαίνουν στην Αθήνα. Σφαιραστιάκαμε, δεν το πιστεύαμε. Το 1969 τελείωσα την μελέτη του συνόλου των επιγραφών των Γόννων για τη διατριβή μου. Ο καθηγητή Πουγιού μου είπε να τις δημοσιεύσω. Του ζήτησα πίστωση χρόνου έως δύο γράμια και την ιστορία της πόλης. Τελείωσα τον πρώτο τόμο των Γόννων με την περιγραφή της πόλης, τα ερείπια, την ιστορία, τη μελέτη των θεσμών, το ημερολόγιο, τις αρχές, κ.ά. Μείναμε πότε στη Λάρισα, πότε στο Βόλο.

Το 1970-1971 τελείωσα τον δεύτερο τόμο των Γόννων, και δημοσιεύτηκε το 1974 στο Άμστερνταμ από έναν εκδότη εκμεταλλευτή, ο οποίος το κοστολόγησε τότε 250 ελβετικά φράγκα! Εξωφρενικό ποσό! Έτσι κυκλοφόρησαν μόνο όσα αντίτυπα είχαμε κρατήσει, εγώ, οι γονείς μου, τα πεθερικά μου και οι φίλοι μου. Μετά το 1970 συνεργάστηκα με δύο Γερμανούς συναδέλφους αρχαιολόγους. Αρχίσαμε ένα ωραίο πρόγραμμα για τις γραπτές στήλες της Δημητριάδος και τις επιτύμβιες στήλες της Θεσσαλίας. Ήταν η αρχή μιας μεγάλης επιχείρησης διότι τώρα πλέον πρόκειται για μερικές χιλιάδες επιγραφές. Εργαστήκαμε τα πρώτα χρόνια για να συλλέξουμε στοιχεία. Πήραμε την άδεια να εξετάσουμε ό, τι υπήρχε εκτεθειμένο στο Μουσείο του Βόλου. Εδώ οφείλω να πω ότι η βοήθεια των Ελλήνων συναδέλφων, υπήρξε υπερπολύτιμη διότι απαίρεσαν το υαλί που σκέπαζε όλες τις βιτρίνες και τις προθήκες του Μουσείου. Έτσι μπορούσαμε, με ειδικές λάμπες, να φωτογραφίσουμε προστατευόμενα τα εκθέματα, αλλά και ό,τι υπήρχε στα υπόγεια και στις αποθήκες. Σχεδόν τα μισά από αυτά δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί. Ο Αρβανιτόπουλος είχε δημοσιεύσει περίπου 300. Υπάρχουν ακόμα άλλα τόσα.

Στα διάφορα συνέδρια που διοργανώθηκαν εδώ στη Λάρισα, στο Βόλο και αλλού, έχουν δημοσιευθεί αρκετά πράγματα αλλά σημαντικό καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Λυόν, τον νεαρό Ρισάρ Μπουσόν, που είναι γνώστης και αυτός της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής ιστορίας και της Θεσσαλίας ειδικότερα. Θα μείνουμε περίπου από τις 7 έως τις 20 Μαΐου 2011. Την Τετάρτη 11/5/2011 είχα την τιμή να μιλήσω στο Βιβλιοπωλείο «Γιώγη» για τις «Λατρείες και τα ιερά του Κοινού των Θεσσαλών». Από την ομιλία αυτή μπορείτε να διαβάσετε παρακάτω την περίληψη, σε μετάφραση του φίλου Τζίνο Πολέζε.

Η παρουσία μου εδώ, συν τους άλλους, είναι μια ευκαιρία να ξανασυναντηθώ με φίλους παλιούς και νέους και ανθρώπους οι οποίοι ενδιαφέρονται για τη θεσσαλική ιστορία.

επιφανειακές έρευνες. Χάρη στον κύριο Τζαφάλια, ο οποίος εργάστηκε και με τους χωρικούς, γνωρίζουμε σήμερα πολύ περισσότερα για την περιοχή του Άτραγα. Μαζί του, επί μία δεκαετία, ερευνήσαμε όλες τις νεκροπόλεις. Το σύνολο της εργασίας για τον Άτραγα βρίσκεται για έκδοση στη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών υπό τη διεύθυνση του κυρίου Αθανασίου Τζαφάλια.

Αργότερα αρχίσαμε ένα νέο πρόγραμμα που αφορούσε τη Ιστορική γεωγραφία της Θεσσαλίας. Διαπιστώσαμε αρκετά νωρίς, ότι εκτός από 4-5 θεσσαλικές πόλεις, στις οποίες είχαν γίνει έρευνες και έτσι μπορούσαμε να τις κατονομάσουμε, οι άλλες παρέμεναν άγνωστες. Έτσι, για 15 χρόνια, εργαστήκαμε πάνω στο θέμα της Ιστορικής γεωγραφίας της Θεσσαλίας με προγράμματα όπου η εργασία ήταν κοινή αλλά με διαφορετικό υπεύθυνο για κάθε περιοχή.

- ο Ζαν Κλώντ Ντεκούρ ασχολήθηκε με την κοιλάδα του Ενπιπέ. Από την Ερέτρια της Φθιώτιδος μέχρι το Κιέριον των Σοφάδων.

- ο Ζεράρ Λυκά ανέλαβε την Τρίπολη: Άζωρο, Δολίχη και Πύθιον.

- η Λοράνς Νταρμεζζέν εργάστηκε στα Χάσια: Τρίκαλα, Πλάτανο - Ελληνόκαστρο - Μουργκάνι και Κόζζακα, δηλαδή στη Δυτική Θεσσαλία και στη Δυτική πλευρά της πεδιάδας των Τρικάλων.

Όλες αυτές οι μελέτες δημοσιεύθηκαν. Εκτός όμως από αρχαιολόγους είμαι και φιλόλογος. Άρα, η γλώσσα με ενδιαφέρει εξ' ίσου ιδιαίτερα.

Η Θεσσαλική διάλεκτος έχει αρχαίες ρίζες. Λίγοι έχουν ασχοληθεί μ' αυτό. Έως 4-5 παγκοσμίως. Είμαι ο μόνος που μελετά τη γλώσσα της Θεσσαλίας στον τόπο της. Ό,τι δημοσιεύσαμε τα τελευταία χρόνια με τον κύριο Αθ. Τζαφάλια, που αφορά τα μεγάλα ψηφίσματα που βρέθηκαν, φέρνουν τα πάνω κάτω σχετικά με τις γνώσεις που είχαμε για τη θεσσαλική διάλεκτο. Τώρα διαθέτουμε μακροσκελή κείμενα των 30, 50, 100 σειρών, με σύνταξη, γραμματική, δευτερεύουσες προτάσεις, φράσεις. Από τη δεκαετία του 1970 δημοσιεύουμε επιγραφές από το μεγάλο Αρχαίο Θέατρο. Οι έρευνες σ' αυτό δίνουν και άλλα στοιχεία, σημαντικά για τη θεσσαλική διάλεκτο.

Μετά την Ιστορική γεωγραφία της Θεσσαλίας, κατά τις δεκαετίες 1980 και 1990, είχαμε τα μεγάλα συνέδρια της Λυόν και του Βόλου, για το έργο των Εφορειών. Όπως προαναφέραμε μετά το 1990, με τον έφορο κύριο Αθ. Τζαφάλια, επικεντρωθήκαμε στον Άτραγα. Σήμερα υπάρχει στα σκαριά ένα πρωτόκολλο συνεργασίας για το Πύθιο, διότι θέλουμε να τελειώσουμε με την Τριπολιτιάδα. Υπάρχει επίσης ένα πρωτόκολλο συνεργασίας για τις επιγραφές του Αρχαίου Θεάτρου.

Αυτές τις ημέρες βρίσκομαι στη Λάρισα, στο Αρχαίο Θέατρο, μαζί με τον κύριο Αθ. Τζαφάλια και τον πρώην μαθητή μου και σημερινό καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Λυόν, τον νεαρό Ρισάρ Μπουσόν, που είναι γνώστης και αυτός της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής ιστορίας και της Θεσσαλίας ειδικότερα. Θα μείνουμε περίπου από τις 7 έως τις 20 Μαΐου 2011. Την Τετάρτη 11/5/2011 είχα την τιμή να μιλήσω στο Βιβλιοπωλείο «Γιώγη» για τις «Λατρείες και τα ιερά του Κοινού των Θεσσαλών». Από την ομιλία αυτή μπορείτε να διαβάσετε παρακάτω την περίληψη, σε μετάφραση του φίλου Τζίνο Πολέζε.

Η παρουσία μου εδώ, συν τους άλλους, είναι μια ευκαιρία να ξανασυναντηθώ με φίλους παλιούς και νέους και ανθρώπους οι οποίοι ενδιαφέρονται για τη θεσσαλική ιστορία.

Δράττομαι της ευκαιρίας και του βήματος που μας δίνει, για πρώτη φορά, το περιοδικό «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ» και σας ευχαριστώ, γι' αυτό, για να εκφράσω την απέραντη και ειλικρινή ευγνωμοσύνη μου στον κύριο Κώστα Σπανό, εκδότη του «Θεσσαλικού Ημερολογίου». Χωρίς αυτόν και τους ανιδιοτελείς μεταφραστές της Λάρισας, το έργο μου θα ήταν άγνωστο στο ευρύ ελληνικό κοινό».

ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΩΝ

Οι επιγραφές και οι αρχαιολογικές έρευνες των τελευταίων σαράντα ετών, μας επιτρέπουν σήμερα να φανταστούμε καλύτερα ποιες ήταν οι θεότητες, τα ιερά και οι λατρείες, τις οποίες όλοι οι Θεσσαλοί είχαν, στο πλαίσιο του Κοινού των Θεσσαλών.

Ένα θεσσαλικό ψήφισμα, το οποίο ανακαλύφθηκε στις Αιγές της Λιοιόδας και δημοσιεύθηκε το 2010, έφερε στο φως την ύπαρξη μιας λατρείας του ήρωα Θεσσαλού, από τον οποίο πήραν το όνομα οι Θεσσαλοί. Με τον Θεσσαλό αυτό συνδέεται επίσης η Λατρεία που αποδιδόταν στον πατέρα του τον Αιατό, του οποίου το ιερό βρισκόταν από την αρχαϊκή εποχή, όπως το απέδειξε ο αρχαιολόγος της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ του Βόλου Χ. Ιντζεσίλογλου, σε πριγκιπικό τάφο, τον θολωτό τάφο στο Ξηρονέρι, κοντά στην Καρδίτσα. Όμως, ήδη από την εποχή αυτή, σε όλη τη Θεσσαλία, οι πόλεις λάτρευαν επίσης, τους ιδρυτές και αρχηγούς ήρωες τους, όπως τον Πρωτεύσιλο, τον Ιάσωνα και τον Αχιλλέα. Το διασημότερο ιερό του Κοινού των Θεσσαλών ήταν της Αθηνάς Ιτωνίας, το οποίο βρισκόταν στα Φίλια της Καρδίτσας, όπου ο μακαρίτης Δ.Ρ. Θεοκάρης έκανε ανασκαφές στη δεκαετία του 1960. Πάνω από δέκα αιώνες, από τον 8ο π.Χ. αι. μέχρι τον 3ο μ.Χ. αι., οι Θεσσαλοί τιμούσαν στην Ίτωνα τη θεά του πολέμου, της οποίας το ομοίωμα εικονιζόταν πάνω στα νομίσματά τους. Εδώ επίσης έφεραν τις προσφορές τους για τη θεά, εδώ παρουσιάζαν τα ψηφίσματα, τα οποία από κοινού εξέδιδαν, εδώ βρίσκονταν τα αγάλματα προς τιμήν των αρχόντων και των σημαντικότερων ευεργετών τους.

Από τις αρχές του 2ου π.Χ. αι., οι Θεσσαλοί λάτρευαν επίσης τον Δία, τον αποκαλούμενο Ελευθερίου: οι σχετικές επιγραφές, οι κατάλογοι των νικητών στα Ελευθερία, τα ψηφίσματα τα οποία παρουσιάζαν εκεί, βρέθηκαν στη Λάρισα, πράγμα που σημαίνει ότι το ιερό αυτού του Δία Ελευθερίου εξαρτιόταν από τη Λάρισα και σίγουρα βρισκόταν εκεί. Σήμερα γνωρίζουμε, χάρη στο προαναφερμένο θεσσαλικό ψήφισμα, που ανακαλύφθηκε στις Αιγές, ότι τουλάχιστον ήδη πριν το τέλος του 3ου π.Χ. αι., οι Θεσσαλοί είχαν καθιερώσει τη Λατρεία στον Δία Ολύμπιο. Η Λατρεία αυτή, η οποία είχε προηγηθεί εκείνης του Δία Ελευθερίου, αποδιδόταν σε ένα ιερό το οποίο ονομαζόταν Ολύμπιον, όπου γιορταζόταν τα Ολύμπια, γιορτές και αγωνίσματα προς τιμήν του μεγάλου θεού του Ολύμπου.

Έως το ιερό αυτό να βρισκόταν στα έδραφος της Λάρισας, Βόρεια της πόλης, εάν συσχετίσουμε το Ολύμπιον αυτό με μία περιοχή-σταθμό με το όνομα Ολύμπιον, η οποία σύμφωνα με τον Πίνακιο του Ρουτίνγκερ και τους χάρτες της ύστερης ρωμαϊκής και της Βυζαντινής εποχής, βρισκόταν στον δρόμο που οδηγούσε από τη Λάρισα στα Τέμπη.

Το μικρό αυτό αφιέρωμα στον κύριο Μπρούνο Ελλύ (Bruno Helly), είναι ένας ελάχιστος φόρος τιμής στον αθόρυβο ιστορικό και αρχαιολόγο και στην πενηνταετή συμβολή του, για μια καλύτερη γνώση της κλασικής Θεσσαλίας, της αγαπημένης του δεύτερης πατρίδας, όπως την αισθάνεται ο ίδιος.